

Četrnaesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata – D-fest, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu.

Zagreb, 8. – 9. svibnja 2025.

Četrnaesti festival hrvatskih digitalizacijskih projekata (14. D-fest), koji se već tradicionalno održava u svibnju, ove godine održan je 8. i 9. svibnja, kao i prethodne godine, u CroAtriumu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Skup je još jednom okupio stručnjake iz zajednice arhiva, muzeja i knjižnica kako bi razmijenili svoja iskustva o digitalizaciji i izazovima upravljanja digitalnim gradivom. Ovogodišnje teme skupa bile su: digitalna transformacija i održivost, organizacija poslovanja digitalnih zbirki, digitalna humanistika, tehnologije i alati za digitalizaciju, umjetna inteligencija i strojno učenje, kao i pravna, etička i društvena pitanja digitalizacije. Osim toga, na skupu su, kao i prethodnih godina predstavljeni nacionalni i međunarodni projekti digitalizacije koji pružaju uvid u vrijedno iskustvo i predstavljaju izvor informacija za sve koji u budućnosti planiraju započeti takve projekte.

Skup je započeo svečanim otvaranjem i pozdravnim govorima. Sudionike su pozdravile ravnateljica Uprave za visoko obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Dijana Mandić, zatim voditeljica Službe za arhivsku i knjižničnu djelatnost Ministarstva kulture i medija Ivona Despot te glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu Ivanka Stričević.

Program D-festa započeo je izlaganjima predstavnika Hrvatskoga državnoga arhiva, Muzejskoga dokumentacijskoga centra (MDC) i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (NSK), koji su predstavili recentne iskorake u organizaciji, planiranju i koordinaciji digitalizacije gradiva u hrvatskim arhivima, muzejima i knjižnicama. Jozo Ivanović iz Hrvatskoga državnoga arhiva u izlaganju *Prikaz plana digitalizacije u državnim arhivima* predstavio je izazove, aktivnosti i strategiju daljnje provedbe digitalizacije u hrvatskim arhivima. Osvrnuo se je na ubrzan napredak tehnologije, koji kontinuirano podiže kvalitetu digitaliziranoga sadržaja te smanjuje troškove opreme za digitalizaciju, omogućavajući time brži tijek digitalizacije i veću produktivnost. U nastavku je Ivona Marić iz MDC-a prikazala rad *Izazovi digitalne transformacije u hrvatskim muzejima*, istaknuvši specifičnosti muzejske djelatnosti i muzejskoga gradiva, koje imaju znatan utjecaj na proces i organizaciju digitalizacije u muzejima. Naglasila je ulogu MDC-a, koji vodi Registar muzeja, galerija i zbirki u Hrvatskoj, te je prikazala podatke o broju muzeja koji provode digitalizaciju, kao i o dostavljenim planovima za digitalizaciju, uz pregled pravnoga okvira s naglaskom na odredbe koje se referiraju na plan digitalizacije u hrvatskim muzejima. Iz aspekta knjižnica, Sofija Klarin Zadravec iz NSK predstavila je *Prikaz plana digitalizacije građe u knjižnicama*. Plan digitalizacije važan je radi ekonomične uporabe resursa, kao i radi nadzora

te uvida u sadržaj koji se digitalizira na nacionalnoj razini u knjižnicama, što je posebno istaknula tijekom izlaganja. Također je objasnila da takav plan predstavlja i dio izgradnje Hrvatske digitalne knjižnice. Predstavljanjem planova digitalizacije u različitim baštinskim ustanovama zaključen je prvi blok izlaganja, koji je bio poticaj za aktivnu raspravu i nastavak programa D-festa.

Drugi blok bio je posvećen konkretnim iskustvima ustanova stečenima tijekom provedbe projekta e-Kultura i drugih digitalizacijskih inicijativa, koje su doprinijele jasnijemu razumijevanju dinamike digitalizacije te uloge stručnjaka koji taj proces oblikuju i provode u praksi. Karolina Holub iz NSK u izlaganju *Knjižnice u sustavu e-Kultura* prikazala je zanimljive podatke o broju knjižnica koje su uključene u sustav e-Kultura, kao i o količinu pohranjenih informacijskih paketa. Osvrnula se je na izazove osiguravanja stabilne podrške sustava te na koordinaciju aktivnosti knjižnica koje pohranjuju podatke u sustavu e-Kultura. U nastavku su Paula Raguž i Marijana Krilanović iz Dubrovačkih knjižnica u izlaganju *Ljudi iz sjene: Odjel za digitalizaciju Dubrovačkih knjižnica* pružile praktičan uvid u rad Odjela za digitalizaciju u svojoj ustanovi. Uz fotografije kolega i radnoga prostora, prikazale su tijek digitalizacije i sve aktivnosti koje se redovito provode kako bi se, unatoč ograničenim resursima, osigurao neometan rad i ostvarili planirani rezultati. Praktična iskustva iz aspekta muzejskih ustanova predstavila je Sanda Kočevar iz Muzeja grada Karlovca s izlaganjem *Grlom u digitalizaciju: Iskustvo Povijesnog odjela Muzeja grada Karlovca*. Istaknula je brojne poteškoće i izazove s kojima se susreću muzeji i njihovi djelatnici prilikom organiziranja digitalizacije u svojim ustanovama, s naglaskom na ograničene i nedostatne resurse, kao i na potrebu za boljom edukacijom, koordinacijom među muzejima i većim brojem stručnih djelatnika.

Prvi dan D-festa zaključen je blokom posvećenim primjeni novih digitalnih proizvoda i ulozi umjetne inteligencije u budućnosti. Annemari Štimac iz Knjižnica grada Zagreba s izlaganjem *Autorsko pravo u doba UI: trebamo li nova pravila igre?* otvorila je važna pitanja pravne regulative u kontekstu umjetne inteligencije. Izlaganje Marlene Vičević i Anamarije Ljubek iz NSK pod naslovom *Informacijski sustav za dostavu obveznog primjerka e-publikacija – Sustav eOP: iskustva i izazovi* prikazalo je sudionicima sučelje novoga sustava za dostavu obveznoga primjerka. Sanja Lapiš, također iz NSK, s izlaganjem *Virtualni vodič za trajnu pohranu i zaštitu digitalne građe u knjižnicama* promovirala je edukativno mrežno mjesto koje omogućuje knjižničarima samostalnu edukaciju o sustavu e-Kultura, kao i o cjelokupnom procesu digitalizacije s preporukama smjernica i kratkim videouputama. Novu mobilnu aplikaciju predstavila je Koraljka Kuzman Šlogar iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u izlaganju *Mobilna aplikacija DARIAH Assistant: od terenskog bilježenja do digitalne pohrane*. Naglasila je važnost takvih pametnih rješenja koja omogućuju znanstvenicima na terenu da pomoću jednostavne aplikacije pohrane sve važne podatke prikupljene na različitim lokacijama. Na samom završetku prvoga dana Zvonimir Bulaja iz Bulaja

naklade u izlaganju *Produkcija e-knjiga i audioknjiga: iskustva Bulaja naklade* govorio je o brojnim projektima i suradnjama u kojima je kroz niz godina sudjelovao u izradi e-knjiga i audioknjiga.

Na početku drugoga dana skupa, prije službenoga programa, sudionicima je, uz tradicionalan obilazak NSK, pružena i mogućnost obilaska jedinice Zaštitna snimanja i izrada preslika u NSK. Službeni program skupa započeo je blokom izlaganja posvećenim novostima u razvoju međunarodne infrastrukture, novim aplikacijama i repozitorijima te zanimljivim projektima digitalizacije u kojima blisko surađuju stručnjaci informacijskih i komunikacijskih znanosti i istraživači. Marko Tadić i Daša Farkaš s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavili su *HR CLARIN: repozitorij europske istraživačke infrastrukture CLARIN ERIC u Hrvatskoj*. Osim prikazane infrastrukture CLARIN ERIC, govorili su i o hrvatskom konzorciju HR-CLARIN te o kampanji prikupljanja metapodataka o jezičnim resursima. U nastavku je slijedilo izlaganje Kristine Jelinčić Vučković, Kristine Turkalj i Darije Ložnjak Dizdar s Instituta za arheologiju, Gorana Zlodija s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Ivice Sačera iz tvrtke Link2. Izlaganje *Digitalni repozitorij arheološke dokumentacije i istraživačkih podataka Instituta za arheologiju – DIARH* prikazalo je repozitorij DIARH te sve izazove s kojima su se stručnjaci susretali prilikom organizacije dokumentacije, digitalizacije i prilagodbe gradiva za pohranu u repozitorije. U istom tonu slijedilo je izlaganje Divne Mrdeža Antonina sa Sveučilišta u Zadru i Josipe Vragolov iz Dubrovačkih knjižnica *Digitalizacija dubrovačke ranonovovjekovne rukopisne lirike*. Projekt je predstavljen iz različitih aspekata, od organizacije do provedbe aktivnosti i krajnjih rezultata, te su predstavljeni planovi za budućnost. U izlaganju Ivane Hebrang Grgić s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Željka Jožića i Ivane Kurtović Budja s Instituta za hrvatski jezik te Josipa Lasića sa Sveučilišta u Zadru *Dalmatinski govori u Novome Zelandu: digitalizacija zvučnih zapisa* prikazane su metode prikupljanja zvučnih zapisa hrvatskih iseljenika uz prepričavanje osobnih priča i anegdota. Sve je bilo potkrijepljeno reproduciranjem zvučnoga zapisa dalmatinskoga govora, što je izazvalo emotivne reakcije sudionika. Cvijeta Kraus, Irina Starčević Stančić i Bea Hrup iz Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža u izlaganju *E-baština – zbirka arhivskih enciklopedijskih i leksikografskih izdanja* predstavile su projekt digitalizacije arhivskih enciklopedijskih i leksikografskih izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, koji je rezultirao mrežnom stranicom *Zbirka enciklopedijske baštine*, omogućujući javnosti pristup više od 95.000 natuknica iz 12 izdanja tiskanih između 1954. i 1996. godine. Poseban naglasak stavljen je na razvoj modela digitalizacije prilagođenoga tehničkim i sadržajnim posebnostima izdanja te funkcionalnostima mrežne tražilice.

Nakon kraće stanke slijedio je tematski blok s izlaganjima o izazovima organizacije digitalizacije različitih oblika sadržaja u novom digitalnom okruženju. Kristina Gagulić, Monika Brandić, Borna Petrović i Kristina Feldvari s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku izlaganjem

Umjetna inteligencija kao pomoć u predmetnoj obradi poslovia na Portalu hrvatskih poslovia prikazali su kako se napredni modeli umjetne inteligencije koriste u predmetnoj obradi starih hrvatskih poslovia na *Portalu hrvatskih poslovia*, s ciljem preciznijega određivanja značenja i ključnih riječi te poboljšanja pretraživanja i dostupnosti gradiva široj javnosti i istraživačima. Tamara Štefanac iz NSK u izlaganju *Ostavštine Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u digitalnom okruženju* pružila je uvid u model digitalnoga opisa ostavština u NSK-u, kojim se rekonstruirala izvorni kontekst raspršenoga gradiva te omogućuje pristup digitaliziranim ostavštinama putem sustava digitalne knjižnice, sukladno novim Smjernicama za upravljanje ostavštinama u NSK iz 2024. godine.

Josipa Maras Kraljević iz Hrvatskoga memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskoga rata u izlaganju *Digitalne fotografije Željka Gašparovića – primjer dobre prakse fotografa i arhiva* prikazala je suradnju fotografa Željka Gašparovića i Centra Domovinskoga rata kao primjer dobre prakse u očuvanju i digitalnoj dostupnosti ratnih fotografija, naglašavajući dokumentarnu i društvenu vrijednost takvih suradnji. Posljednje izlaganje u ovom bloku bilo je *Sređivanje i digitalizacija fotografija Plivačkoga kluba Jug u Državnom arhivu u Dubrovniku* Tanje Ladišić i Vedrana Šerbuca iz Državnoga arhiva u Dubrovniku. Izlaganje je prikazalo projekt sređivanja i digitalizacije fotografija Plivačkoga kluba Jug u Državnom arhivu u Dubrovniku, kojim je putem mrežne stranice omogućeno okupljanje i jednostavan pristup bogatom sportskomu nasljeđu grada.

U završnom dijelu drugoga dana sudionici su imali priliku čuti niz kraćih izlaganja koja su pružila uvid u raznovrsne aspekte rada s digitalnim gradivom: od predstavljanja staroga razgledničkoga gradiva i povijesnih proglašaja, preko digitalnih vodiča i obrazovnih alata, do primjene digitalizacije u atribuciji umjetničkih djela. Izlaganja su održali: Maja Žužak Horvatić i Aleksandra Mikić-Grginčić iz Gradske knjižnice Ivan Goran Kovačić u Karlovcu s izlaganjem *Pozdrav iz Karlovca: stare karlovačke razglednice*; Zrinka Vitković iz Knjižnice HAZU s izlaganjem *Mletački proglašaji u Digitalnoj zbirci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – DiZbi*; Sanda Furjanić iz Gimnazije Karlovac s izlaganjem *Digitalni vodič kroz Arboretum Gimnazije Karlovac*; Tamara Štefanac iz NSK s izlaganjem *Digitalni portal "Kultura voli prirodu": KAM u praktičnoj primjeni*; Vesna Vlašić iz NSK s izlaganjem *Prednosti digitalizacije u postupku atribucije umjetničkih djela*.

Na 14. D-festu ponovno je sudjelovalo više od 150 sudionika, a 43 izlagača održalo je 25 izlaganja. Ti brojčani podatci potvrđuju status D-festa kao ključnoga mjesta susreta i razmjene iskustava u AKM zajednici o pitanjima digitalizacija.

Više informacija o skupu, uključujući prezentacije izlaganja, dostupno je na mrežnim stranicama D-festa: <http://dfest.nsk.hr/>.